

توصیف وضعیت اجرای درس تربیت بدنی و ورزش سه پایه اول مدارس ابتدایی کشور

مجری: دکتر سید احمد مظفری

عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی. ۱۳۸۴

تربیت بدنی و ورزش جز لاینفک از تعلیم و تربیت به خصوص در دوره نوجوانی و جوانی، نه تنها به عنوان یک درون داد در یک سیستم آموزشی و پرورشی مورد توجه اکثریت متخصصین تعلیم و تربیت و تربیت بدنی می باشد بلکه به عنوان یکی از عوامل مهم فرآیند عملیاتی در ارتقا سطح کیفی و کمی برون داد هر موسسه آموزشی است.

پوشیده نیست تیم باخ (Tim Baugh 2000) ارتباط مثبتی بین کسب تجربیات در کلاس های تربیت بدنی و ورزش در مدارس و استمرار فعالیت بدنی در دوره های بعدی زندگی را نشان می دهد و متذکر شده است که ۶۰٪ از کسانی در دوره بزرگسالی از لحاظ جسمی فعال بوده اند. علت آن ایجاد انگیزه قوی در دانش آموزان در کلاس های تربیت بدنی و ورزش در دوران مدرسه بوده است.

تری و امیلیا (Teeri and Amelia 1998) اظهار داشته اند که برای توسعه مهارت های حرکتی و ایجاد علاقه مندی در دانش آموزان به شرکت در فعالیت های حرکتی، علاوه بر شرکت منظم در کلاس های درس تربیت بدنی، لذت بردن از فعالیت ها و ایجاد نشاط و سرور در آن ها نیز بسیار مهم است.

سیر تحول درس تربیت بدنی در کشور نشان می دهد که در سال ۱۳۰۶ با مصوبه دولت وقت درس تربیت بدنی و ورزش به طور رسمی و اجباری، جز برنامه تحصیلی مقاطع درسی قرار می گیرد. و تاکنون نیز برنامه ریزی و اجرای این درس با فراز و نشیب های بسیاری مواجه بوده است. تا اینکه براساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش، معلم مختص تربیت بدنی در دوره ابتدایی حذف و تدریس آن به معلم عمومی و کلاسی واگذار شد. (بخشنامه ۴۶۳۸ مورخ ۱۳۶۳/۶/۳ شورای عالی آموزش و پرورش).

از سال ۱۳۷۶ نگرش جدید نسبت به این درس در وزارت آموزش و پرورش آغاز شد و اقداماتی برای تدوین برنامه های درس تربیت بدنی با نگاه و فکری نو آغاز گردید و منابعی برای تدریس این درس تدوین گردید و از جمله برای سه پایه اول ابتدایی از سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲ و بعد از آن نیز، پایه های بالاتر مشمول استفاده از برنامه و منبع درسی شد، و به نظر می رسد که تحولی در اجرا و نگرش دانش آموزان و اولیا و معلمان نسبت به

این درس پیدا شده است و لذا این تحقیق هم با این دیدگاه انجام شد تا وضعیت درسی تربیت بدنی و ورزش را در سه پایه اول مدارس ابتدایی کشور مورد بررسی و توصیف قرار دهد. گروه تحقیق از نوع توصیفی بوده و داده های آن به طریق میدانی جمع آوری شده است. جامعه آماری شامل معلمان و مدیران سه پایه اول مدارس ابتدایی کشور مورد بررسی و توصیف قرار گرفت.

روش تحقیق از نوع توصیفی بوده و داده های آن به طریق میدانی جمع آوری شده است. جامعه آماری شامل معلمان سه پایه اول مدارس ابتدایی کشور که در ۱۱۸۰۸ مدرسه پسرانه و ۱۱۴۳۷ مدرسه دخترانه در ۲۸ استان کشور مشغول تدریس و یا مدیریت بوده اند. نمونه آماری به مأخذ ۵٪ جامعه آماری انتخاب شد که شامل ۷۹۶ معلم مرد، ۳۲۵ معلم زن و ۵۹۱ مدیر مرد و ۵۰۰ مدیر زن بود.

اهداف تحقیق شامل: ۱- توصیف ویژگی های فردی آزمودنی ها ۲- توصیف ویژگی اجرای درس تربیت بدنی در ابعاد اهداف، آموزش و محتوای درسی، نیروی انسانی، امکان تأسیسات و وسایل و بودجه و ارزیابی و مقایسه دیدگاه های معلمان مرد و زن در رابطه با بعضی از متغیرها بود.

متغیرهای تحقیق شامل: ۱- وضعیت نیروی انسانی ۲- دیدگاه مدیریتی در اجرای درس تربیت بدنی ۳- اهداف درس تربیت بدنی ۴- آموزش و محتوای درس ۵- اماکن تأسیسات و بودجه ۶- ارزشیابی درس ۷- دیدگاه معلمان مرد و زن در رابطه با استفاده از روش های وین تدریس بود.

ابزار جمع آوری داده ها شامل دو نوع پرسشنامه بود: ۱- پرسشنامه ویژه معلمان که شامل بخش های ویژگی های فردی و سؤال های عمومی بود که متغیرهای تحقیق را مورد بررسی قرار داد. این پرسشنامه شامل ۸۲ سؤال بود که بخشی از سؤال ها دارای گزینه با مقیاس پنج ارزشی لیکرت و یا "بله و خیر" و یا تعیین اولویت بود. پرسشنامه مدیران نیز با همان مشخصات پرسشنامه معلمان و شامل ۴۷ سؤال و گزینه های مشابه بود. اعتبار صوری پرسشنامه ها از طریق نظرخواهی از ۱۵ نفر از اساتید و دانشجویان دوره دکتری مدیریت و برنامه ریزی تربیت بدنی دانشگاه تعیین شد.

برای جمع آوری داده ها، در هر مرکز استان یک نفر اساتید دانشکده ها و با گروه های تربیت بدنی دانشگاه ها و یا یکی از کارشناسان تربیت بدنی ادارات کل آموزش و پرورش استان ها به عنوان سرپرست اجرایی تعیین شدند و پرسشنامه ها با نظارت و سرپرستی آنان توسط عوامل اجرایی توزیع و جمع آوری شدند.

تجزیه داده ها در دو بخش انجام شد: ۱- تجزیه توصیفی داده ها با استفاده از روش آماری توصیفی و با محاسبه فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد انجام شد. نتایج در جدول ارائه شدند. ۲- برای آزمون فرضیه های

تحقیق با استفاده از آزمون مناسب آماری توزیع طبیعی و تجانس واریانس داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت و براساس نتایج حاصل از این آزمون، از آزمون آماری (خی دو) برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شد.

یافته‌های پژوهش:

- ۱- مدرک تحصیلی اکثریت معلمان کاردانی و مدیران کارشناسی بوده است.
- ۲- اکثریت معلمان (۴۷٪) پس (۶۰-۳۰ ساعت) دوره آموزشی ضمن خدمت گذرانده‌اند.
- ۳- حدود ۵۲٪ معلمان استمرار برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت را در ارتقا آگاهی و دانش خود در حد زیاد تأثیر گذار دانسته‌اند.
- ۴- حدود ۷۰٪ مدیران اظهار داشته‌اند. که تدریس درس تربیت بدنی به وسیله معلم غیر متخصص تربیت بدنی انجام می‌شود و رشته ۷۵٪ معلمان مرد ۹۰٪ معلمان زن غیر تربیت بدنی بوده است.
- ۵- سابقه تدریس اکثریت معلمان بین (۱-۳ سال) و اکثریت مدیران بین (۱-۵ سال) بوده است.
- ۶- سابقه مدیریت اکثر مدیران مرد بین (۵-۱۰ سال) و مدیران زن بین (۱-۵ سال) بوده است.
- ۷- حدود ۵۶٪ از معلمان بیشتر از ۱۰ ساعت در هفته تدریس درس تربیت بدنی می‌پردازند.
- ۸- حدود ۴۶٪ معلمان مرد و ۷۴/۵٪ معلمان زن علاوه بر تدریس درس تربیت بدنی به تدریس دروس دیگر مدرسه هم ملزم بودند.
- ۹- حدود ۴۳٪ معلمان مرد و ۵۴٪ معلمان زن دانش و آگاهی خود را در رابطه با تربیت بدنی و علوم ورزشی در متوسط ارزیابی کردند.
- ۱۰- حدود ۴۲ درصد معلمان مرد و توانایی جسمی خود را برای تدریس درس تربیت بدنی در حد زیاد و ۴۸٪ معلمان زن در حد متوسط ارزیابی کردند.
- ۱۱- حدود ۳۸٪ معلمان مرد و ۴۳ درصد معلمان زن میزان تسلط خود بر رشته تخصصی مورد تدریس خود را حد متوسط ارزیابی کردند.
- ۱۲- حدود ۴۶٪ معلمان مرد توانایی خود در تحقق اهداف درس تربیت بدنی را در زیاد و ۴۴٪ معلمان زن در حد متوسط ارزیابی کردند.
- ۱۳- اکثریت معلمان (حدود ۳۶٪ مرد و ۴۱٪ زن) بین (۲-۱ ساعت) در هفته در ارتباط با دروس مورد تدریس خود مطالعه داشته‌اند.
- ۱۴- اکثریت معلمان (حدود ۴۶٪ مرد و ۴۳٪ زن) میزان رضایت خود از اجرای دروس را در حد متوسط گزارش کردند.
- ۱۵- اکثریت مدیران (حدود ۳۰٪ مرد و ۳۴٪ زن) رضایت خود از اجرای درس تربیت بدنی را در حد زیاد گزارش کرده‌اند.

- ۱۶- حدود ۴۳٪ مدیران اظهار داشته اند به درس تربیت بدنی در مدارس خود در حد خیلی زیاد اهمیت می دادند.
- ۱۷- اکثریت معلمین (حدود ۳۳٪ مرد و ۳۴٪ زن) میزان توجه اولیا دانش آموزان نسبت به درس تربیت بدنی را در حد کم گزارش کرده اند.
- ۱۸- اکثریت مدیران ۳۳٪ مرد و ۳۵/۵٪ زن میزان اهمیت دادن اولیا دانش آموزان را در حد متوسط توصیف کرده اند.
- ۱۹- اکثریت معلمین (حدود ۳۷٪ مرد و ۳۴۵ زن) و اکثریت مدیران (حدود ۳۴٪ و ۳۵/۵٪ زن) میزان توجه مسئولین اداره نسبت به درس تربیت بدنی را در حد متوسط گزارش کرده اند.
- ۲۰- معلمین مهمترین عامل مؤثر در اجرای درس تربیت بدنی را به ترتیب سه اولویت اول، "تأمین فضای مناسب، تدریس درس تربیت بدنی توسط معلم متخصص و تأمین وسایل و تجهیزات ورزشی و مدیران تدریس درس تربیت بدنی به وسیله معلم متخصص، تأمین فضای ورزشی کافی و مناسب و تأمین وسایل و تجهیزات ورزشی اعلام کردند.
- ۲۱- معلمین و مدیران مهم ترین عامل بازدارنده در اجرای درس تربیت بدنی را به ترتیب سه اولویت اول "عدم استفاده از معلم متخصص، کمبود فضای مناسب ورزشی، کمبود تجهیزات و وسایل ورزشی" گزارش کرده اند.
- ۲۲- حدود ۷۸٪ معلمین از حیاط مدرسه، ۱۵٪ فضای روباز ورزشی، ۳۵٪ از سالن های اختصاصی، و ۳/۷٪ از سالن های غیراختصاصی برای تدریس استفاده می کرده اند.
- ۲۳- حدود ۶۱٪ مدیران اعلام کرده اند که زمان اجرای درس تربیت بدنی باید دو جلسه در هفته باشد.
- ۲۴- حدود ۳۲٪ معلمین، مواد آموزشی درسی خود را هماهنگ با توانایی و استعداد دانش آموزان تعیین می کنند.
- ۲۵- حدود ۸۵٪ معلمین مرد و زن اظهار داشته اند. در تدریس خود از طرح روزانه و سالانه استفاده می کنند.
- ۲۶- اکثریت مدیران (۶۷٪) علاقه و انگیزه دانش آموزان را در کلاس درس تربیت بدنی در حد خیلی زیاد توصیف کرده اند.
- ۲۷- اکثریت مدیران (۶۱٪) اظهار داشته اند که تدریس مطلوب درس تربیت بدنی می تواند بر یادگیری و یاد داری دروس دیگر در حد خیلی زیاد اثرگذار باشد.
- ۲۸- حدود ۷۴٪ معلمین اظهار داشته اند برنامه تربیت بدنی و ورزش تأثیر کامل در ایجاد روحیه بشاش در دانش آموزان دارد

- ۲۹- حدود ۷۰ درصد معلمان مرد و زن گزارش کرده اند که برنامه های تربیت بدنی در ایجاد همکاری گروهی بین دانش آموزان تأثیر کامل داشته است.
- ۳۰- حدود ۳۳٪ معلمان مرد و زن تأثیر برنامه های تربیت بدنی را در ایجاد آگاهی و شناخت عادات بهداشتی در دانش آموزان در حد کامل ارزیابی کرده اند.
- ۳۱- حدود ۴۱٪ معلمان اظهار کرده اند به اجرای مهارت های بنیادی در درس تربیت بدنی بسیار توجه می کنند.
- ۳۲- حدود ۳۹٪ معلمان در تدریس خود از بازی های دبستانی به عنوان بخش اصلی درس تربیت بدنی استفاده می کنند.
- ۳۳- حدود ۹۲٪ معلمان اظهار داشته اند که به بهبود رفتار دانش آموزان (حیطه عاطفی+اجتماعی) نمره می دهند.
- ۳۴- حدود ۹۱٪ معلمان اظهار داشته اند که به پیشرفت دانش آموزان از نظر آمادگی جسمانی نمره می دهند.
- ۳۵- حدود ۹۲٪ معلمان به پیشرفت دانش آموزان از نظر یادگیری مهارت های ورزشی نمره می دهند.
- ۳۶- اکثریت معلمان (حدود ۷۳٪ مرد و ۸۸٪ زن) پیشرفت دانش آموزان را در بازی های دبستانی ارزیابی کرده اند. ضمناً معلمان مرد بعد از بازی های دبستانی، فوتبال و معلمان زن، بازی های بومی و محلی را ارزیابی می کرده اند.
- ۳۷- اکثریت مدیران مرد (۳۸٪) به ورزش صبحگاهی در مدرسه خود در حد زیاد و مدیران زن ۴۵٪ در حد خیلی زیاد اهمیت می دادند.
- ۳۸- حدود ۳۵٪ مدیران میزان بودجه اختصاص داده شده به برنامه تربیت بدنی را در حد متوسط گزارش کرده اند.
- ۳۹- حدود ۳۲٪ میزان رضایت خود از برنامه ریزی و تدریس درس تربیت بدنی را در حد زیاد توصیف کرده اند.
- ۴۰- حدود ۳۸٪ مدیران گزارش کرده اند که پوشش سطح حیاط مدرسه برای اجرای درس تربیت بدنی مناسب است.
- ۴۱- حدود ۴۷٪ مدیران میزان نظارت خود را بر اجرای درس تربیت بدنی در مقایسه با سایر دروس در حد گزینه زیاد اعلام کرده اند.
- ۴۲- حدود ۴۲٪ اظهار داشته اند که از وقت کلاس درس تربیت بدنی برای جبران دروس عقب مانده در حد خیلی کم استفاده می کنند.

۴۳- حدود ۶۶٪ مدیران از نحوه ی برگزاری و تشکیل کلاس های درس تربیت بدنی در مدارس رضایت نداشته اند.

۴۴- بین دیدگاه های معلمین مرد و زن در رابطه با متغیر ذیل تفاوت معناداری مشاهده شد. میزان دانش و آگاهی و عملی خود-توانایی جسمی خود برای تدریس-توانایی تدریس درس تربیت بدنی- یادگیری مهارت های ورزشی در نتیجه اجرای درس تربیت بدنی -انتخاب مواد آموزشی هماهنگ با توانایی و استعداد دانش آموزان-تأثیر تربیت بدنی در ایجاد عادات بهداشتی-استفاده از بازی دبستانی - آشنایی خود با شیوه های مختلف ارزشیابی درس-تأثیر روش تدریس تلفیقی در افزایش آمادگی جسمانی و یادگیری مهارت ورزشی- پیش بینی ایجاد تحول در برنامه آموزشی درس تربیت بدنی در صورت استفاده از روش تدریس تلفیقی-افزایش سطح آگاهی معلمین از حوزه های درس معلمین دیگر در صورت استفاده از روش تدریس تلفیقی.

۴۵- در دیدگاه مدیران زن و مرد در ارتباط با متغیرهای زیر تفاوت معناداری مشاهده شد.

رضایت از شغل خود-اثرگذاری تدریس مطلوب درس تربیت بدنی بر یادگیری و یاد داری دروس دیگر- کفایت فضاها و اماکن ورزشی-میزان توجه و اهمیت دادن مسئولین به امور تربیت بدنی- میزان اهمیت دادن خود به ارزیابی امتحان درس تربیت بدنی-کفایت بودجه برای خرید وسایل کمک آموزشی برای استفاده از روش تدریس تلفیقی- تائید و پشتیبانی اولیا از روش تدریس تلفیقی-استفاده از روش تدریس تلفیقی در ایجاد نشاط و پویایی بیشتر در دانش آموزان-میزان توانایی و قابلیت تدریس معلم تربیت بدنی- نارضایتی از نحوه تدریس درس تلفیقی.

واژه های کلیدی: تربیت بدنی-ورزش-اهداف درس تربیت بدنی- محتوای درس تربیت بدنی- اماکن و تأسیسات ورزشی-ارزشیابی درس- معلم تربیت بدنی-مدیر مدرسه.